

PASTORALNA FANTASTIKA

Danas je crkveni život pun fantasta i fantastike. I u teologiji. Izgubili smo kriterije. Odbacili smo strogu logiku skolastike. Otvorili smo se utjecajima modnih filozofija. Pustili smo u teološku arenu i amatere: svaki novinar, reporter, esejista, slikar, glumac, pop-pjevač, student, gimnazijalac, razbacuje se sudovima o religiji i postavlja teološke teze. Zarazio nas je suvremeni kult subjektivizma i slobode. Nigdje se u svijetu ne priznaju auktoriteti ni dogme. Svatko hoće da bude originalan i nov: svatko hoće da se igra proroka i — ako je kršćanin — karizmatika. Pa je to i u Crkvi rodilo općom teološkom nesigurnošću i konfuzijom. Nova teologija zauzela je mjesto one tradicionalne i klasične. I s teoloških katedra — i naših — može se čuti, kako bi najbolje bilo spaliti sve ono, što smo još pred pet godina naučavali i pisali, i kako sada, iza Koncila i njegove nauke o laikatu u Crkvi, »ni popi ni fratri ne znaju, što sad s njima«. Trebaju pričekati, dok mi to istražimo i kažemo. Jer: »Učiteljstvo se definira iz Crkve, a ne Crkva iz učiteljstva«; jedine su te riječi u »Glasu Koncila« podvukli iz teološkog teksta, što ga citiraju. A »Prostor i vrijeme nisu samo kategorije čovjekova postojanja, nego u njima egzistira i Bog«, i ako su nas dosada uvijek učili, da Bog koegzistira vremenu i prostoru, a ne da u njima egzistira, a najmanje na način, kako u njima egzistiramo mi ljudi.

Teološke, dogmatske, ekleziološke fantazije »nove teologije«

Fantastike, eto, ima i u modernoj, »novoju«, teologiji, koliko hoćeš. Šta je, uostalom, drugo nego teološka fantastika, kad se danas na sve strane — i kod nas — govori i piše, kako u Novom Zavjetu — pa prema tome i u Crkvi — nema uopće ljudskih svećenika? Krist je jedini novozavjetni svećenik. Svi smo mi drugi u Crkvi jednaki: svi smo mi samo duhovni, »kraljevski«, svećenici: svatko sa svojim duhovskim darom; svatko sa svojom službom, koju mu između sebe dadne ili povjeri zajednica vjernika. Vjernici trebaju između sebe slobodno birati one koji će ispred njih predsjedati sastancima i molitvama kršćanske općine (zajednice) — propovijedat će drugi također izabrani od puka — sve to privremeno, na otkaz: dok to vjernici hoće. Euharistijsko slavlje ne spominje se kao bitna, svećenička funkcija. A nikoga od tih »teologa«

ne boli glava, što Crkva i na Zapadu i na Istoku, još od prvoga dana, ima ne samo »starješine« (»prezbitere«), nego i svećenike (»sacerdos«, »hiereus«), što se crkveni oci hvale, kako »svaki dan« žrtvuju (»immolant«) neokaljano Božje Janje na oltaru, što je u popisu svetih sakramenata uvijek bio i »sveti red«, a Crkva uvijek na tome inzistirala kao na jednom od svojih temeljnih učenja. Nitko ne misli, kako je zanjekati sakramentalno svećeništvo isto što i zanjekati hijerarhiju, Euharistiju, ispovijed, pa i samo poslanje Crkve, kako je ono formulirano i definirano u Evanđelju i u apostolskim poslanicama. Rijetko se obazire na definicije i simbole Crkve. Malo tko konferira koji bilo teološki priručnik od jučer, pa da u njemu nađe, točno i jasno, protumačen odnos između jedinstvenog, božanskog, otkupiteljskog, Kristova svećeništva i onoga ljudskog i ministerijalnog, koje je samo dioništvo na onom Kristovu: vrši se u njegovo ime, i po njegovoj, sakramentalnoj, ovlasti; predstavlja i mistično reprezentira Kristovu osobu. Jasna je Apostolova definicija crkvenog službenika kao »sluge Kristova i djelitelja Božjih tajna« (1 Kor 4, 1; 2 Kor 6, 4). Nijekanjem sakramentalnog svećeništva prelazi se na protestantsku liniju, jer oni nemaju svećenikâ — imaju samo »propovjednike«, namještenike vjerske općine. — Tako bi Crkva ostala bez mogućnosti da ispuni i verificira veličanstveno Malahijino proroštvo o »čistoj krušnoj žrtvi«, što će se — u Misi — od istoka svijeta do zapada prinositi imenu Gospodnjem (Mal 1, 11).

Što je drugo nego teološka fantastika, kada danas — i u katoličkoj Crkvi, — njezini teolozi, pa gdjekada i biskupi — stavljaju na tapet i mogućnost ženskog svećeništva? Nije, tobože, nigdje u Bibliji rečeno, da žena ne može biti svećenik. A zaboravljaju, da to nije rečeno zato, jer nitko nikada nije na to ozbiljno ni pomislio: toliko je to bilo daleko od shvaćanja i Staroga i Novoga zavjeta. I jer je to inkompatibilno s temeljnom idejom svećenika kao predstavnika Kristove osobe (dekret: »Presbyterorum Ordinis«, n. 13), novoga Adama, Zaručnika Crkve. Valjalo bi to sada učiniti — za volju nečijoj modernosti i nečijem kavalirstvu prema feministkinjama, katoličkim i nekatoličkim — prekrižiti dvadeset stoljeća crkvene tradicije, izmijeniti praksu Krista i apostola, ignorirati čitavu psihologiju i svećeništva i žene. A ako Apostol kaže, da u Kristu nema »muža i žene« (Gal 3, 28), a opet postavlja i pravilo: »Žene neka u Crkvi šute!« (1 Kor 14, 34), on je to učinio zato, jer je najbolje razumio, u čemu je sva

vrijednost muža i žene pred Bogom: ne u službi i vrsti zanimanja, nego u posvećenju i sjedinjenju s Bogom. A to je širom otvoreno i ženi. Na nebeski oltar mogu i žene, ako ne mogu na zemaljski. Kao svećenice ne mogu; kao svete mogu. Duhovne žrtve — one, koje jedine pred Bogom, sigurno, posvećuju onoga, koji ih prinosi, — mogu i one prinositi svaki dan: »offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum« (1Pt 2,5).

Ali, eto, mi u ovom članku ne mislimo govoriti o teološko-dogmatsko-ekleziološkim fantazijama. To su stvari tako krupne — tangiraju često i najtemeljnije stvari u pokladu vjere i u kršćanskoj tradiciji, pa i u dogmama; svejedno, da li definiranim, ili onim koje nitko nije definirao, da će — za kako se i to počelo povlačiti u sumnju — morati o tom kazati svoju riječ i crkveno učiteljstvo: pojam ministerijalnog svećeništva bio je na tapetu Biskupske sinode u Rimu. Potrebno je sačekati dokumente Sinode da se vidi stav Učiteljstva o toj stvari pa i o drugim problemima na koje se producira »nova teologija« svojim krivim teorijama, glede sakramentalne ispovijedi, i »slobode savjesti«. Problem bračne nerazrješivosti i hijerarhijsko-auktonitativnog ustrojstva Crkve.

Problematične novine u duhovnoj pastvi

Nama je ovdje prvotno do toga, da upozorimo na pojave u pastoralnoj praksi, koje nam se ne čine ni opravdane ni korisne, a neki ih, i kod nas, forsiraju i provode s puno nerazboritog zelusa i prikazuju kao providencijalne prinove u crkvenom životu, bez kojih bi on, u budućnosti, teško stradao.

Ima dosta takvih stvari. Puno se o njima i piše. S velikom se elokvencijom reklamiraju. O svakoj od njih bilo bi vrijedno napisati, barem mali članak. Samo, onda bi trebalo dugo čekati, dok to kažemo. Mi ćemo ih stoga ovdje kratko, sve notirati i reći, samo s nekoliko riječi, što mi o tom mislimo.

Novo metode katehizacije

Novo metode katehizacije su, po našem mišljenju, pretjerane i jednostrane. Previše nam ih nameću, a na štetu same stvari i vjerskoga znanja omladine i vjernika. Metoda se apsolutizira na račun sadržaja i vjerske istine. Ne mogu se nikada vječne istine napraviti tako »popularnima« i »interesantnima«, da bi ih slušatelji mogli prihvatiti onako kao

zabavnu literaturu i nešto, što bi bilo »a priori« ugodno i drago i osobama, koje nemaju dovoljno strahopočitanja pred nadnaravnim. Valja i djecu, i đake, i studente naučiti, da od vjere i vjerske pouke ne očekuju razne zanimljivosti, nego istinu tvrdu i dostojanstvenu životnu istinu Evanđelja. I da u Crkvi koja ih, preko katehete uči, gledaju auktoritet jedne objavljene i apsolutne poruke, kojoj se ne može pristupati s pretenzijama, da se sve razumije i sve protumači. Glavno je dokazati fakat Objave i misiju Crkve, a onda treba slušatelja disponirati na spremnost, da »Riječ« prihvati i da u nju vjeruje (2 Kor 10, 5; Rim 3, 19). A isključivo biblijskom metodom katehizacije prijeći se, možda, više nego promiče stvarna informacija o vjeri. Od Biblije se može započinjati, ali Biblija nije sve. Nijesmo protestanti. Postoji i tradicija; postoji i usmeno učenje Crkve, pa i glede razumijevanja i tumačenja Biblije. Vjerska pouka, na koncu, mora rezultirati sistematičkom, redom, formulama. Inače će ostati nebulozna i neodređena. Ona mora imati i svoj katekizam. Uopće, čini nam se, da se dovoljno ne pazi na metodičku elastičnost i fleksibilnost vjeronaučne pouke. Toliko se deklamira o slobodi apostolske inicijative u Crkvi, a u praksi se svećeniku i kateheti nameću same šablone i klišeji. Apsolutizira se ono, što je posve relativno.

Tehnika i metodika nijesu nikada u religiji glavno. Glavno je u njoj privlačnost i ljepota istine, a onda, još više, milosno Božje djelovanje u dušama. Neće tehničke i metodičke prinove, same, nikada osvojiti duša: ni onih dječjih i omladinskih. Koliko se već i dosada na Zapadu učinilo na »modernizaciji« katehizacije, a praktični su rezultati često — i što se tiče pohoda katehizacije — mnogo skromniji nego, na primjer, u misijama, gdje se katehizira primitivno, ali od srca i s dubokom vjerom! Moramo nešto ostaviti i instinktu milosti, pa i spontanom psihološko-pedagoškom osjećanju katehete. Naturalizam i racionalizam u stvarima vjere uvijek je promašena metoda.

Liturgijske pretjeranosti i zlorabe

I u liturgijskoj obnovi i reformama ima, po našem mišljenju, puno jednostranih, pretjeranih i problematičnih zahtjeva.

U pitanju **koncelebracije**. Ne vidimo, zašto bi je trebalo forsirati još malo pa kao neku obvezu. A očito nije obveza: ni po tekstu koncilске konstitucije (SC n. 57), ni po bilo kak-

vim pastoralnim imperativima. Stotine su godina svećenici pojedinačno govorili misu, pa to nije nimalo škodilo ni euharistijskoj pobožnosti vjernika, ni cijeni sv. mise. Ako je koncelebracija na neki način svečanija od pojedinačne mise i ako više ističe misao zajedništva u euharistijskoj slavi i u svećeništvu, pojedinačna je misa bliža ideji sveudiljnog i vječnog, nekrvnog, žrtvovanja na oltaru, puni više, izvana i vremenski, naš religiozni život Euharistijom, pruža vjernicima priliku, da češće i lakše prisustvuju sv. misi, pa, ako hoće, i na svoj više individualni način i s posebnom nakanom. Zašto i tu ne bismo, i svećenicima i vjernicima, ostavili u Crkvi više slobode? Na koncu, — nitko to ne može zanijekati, — i privatna je misa žrtva, koja se prinosi ispred čitave Crkve Božje i u njezino ime, i ima potpuno isti nadnaravni i milosni efekat kao i ona koncelebrirana (PO, n. 13). A u sistemu misnog stipendiranja i mrtvačkih misa bliža je i psihologiji vjernika, koji neće lako razumjeti, da je isti plod jedne i više misa, pa ni kad im protumačimo, da je cijena svake od njih neizmjerena i da Bog može po volji od njezine punine ljudima dijeliti više ili manje. A koncelebrirana je misa, čini nam se, jedna, i ako je celebrira više svećenika, jer je žrtveni čin i žrtveni prinos samo jedan. Obični će vjernik stoga uvijek nelagodno primiti objašnjenje, da za jednu liturgijsku funkciju svi svećenici, koji koncelebriraju, uzimlju isti stipendij, kao i da su individualno rekli veći broj misa.

I u pitanju **molitava vjernikâ**. Nije skladno s dostojanstvom najsvečanijeg liturgijskog čina u Crkvi, sv. mise, da se pod njom zazivi u molitvi vjernika bilo previše množe, bilo previše individualiziraju; da se u njih svašta unosi; da je svatko od vjernika kompetentan da ih formulira i recitira, da se izmišljaju uvijek nove. Bolje bi, po našem mišljenju bilo da se, ili za čitavo naše nacionalno područje, ili za pojedine crkvene pokrajine, odnosno dijeceze, izradi i propiše po nekoliko normativnih obrazaca, jedrih i kratkih, u tradicionalnom crkvenom stilu — onako nekako, kako je to učinjeno u zadnjem dijelu litanija Sviju Svetih — pa da se naizmjenice recitiraju na zajedničkim, osobito nedjeljnim i blagdanskim, misama s uputom da se pojedinom obrascu može dodati još po jedan ili najviše dva zaziva za izvanredne potrebe, u posebnim prilikama, na aktualne nakane, ali i to uvijek tako, da ih prije mise pogleda i odobri svećenik: nikada, da se to improvizira, uz riziko neukusa, sablazni,

kontestacije. Ako su u kanonu mogla četiri obrasca zadovoljiti potrebu za izmjenom, a u nekim drugim dijelovima mise i samo jedan jedini, zašto to ne bi bilo i kod molitve vjernika? Molitva je — osobito liturgijska molitva Crkve — kao sve božansko, uvijek na svoj način nepromjenljiva i vječna: ona nema svrhe da nas »šokira« novošću, »kreativnošću«, originalnošću, raznovrsnošću, rječitošću, »probojnošću«, nema svrhe ni da nas zabavi, ni da nam se »svidi«. Naprotiv, vjernik se udubljuje u ono, što je, kao »riječ Božja«, uvijek puno višega, vječnoga, sadržaja i da to doživljuje: na sve najraznoličnije načine, koje mu sugerira njegova žeđ za Bogom i nutarnji poticaj milosti. Ako igdje, pri molitvi i liturgiji nema mjesta ni modi, ni eksperimentiranju, ni senzacionalizmu, ni »izmišljanju«, ni »organiziranju« efekata, koji bi joj istom imali dati snagu i vitalnost. U svim religijama kult je »posvećen« i u neku ruku »standardan«: jednostavan i dostojanstven, kao i božanska stvarnost, što je prikazuje, i božanska istina, što je propovijeda. Tisuću smo puta molili Očenaš i Vjervanje, slušali iste Isusove riječi i priče, pjevali iste duhovne pjesme, pa opet su nam svaki put i pune, i »nove«, i drage. Pokušavati, da mjesto njih dadnemo vjernicima »nešto bolje«, često puta je samoobmana i uzaludan, ali i profanatorski posao. Nije i ne smije liturgija biti teatar i deklamacija. Gdje osjećamo potrebu za religioznom deklamacijom, učinit ćemo to izvan crkve ili, barem, izvan liturgije. Bit će to onda pobožna priredba, manifestacija, ali neće biti bogoslužje. Pobožnoj duši liturgija ne može uopće biti ni »teška«, ni »shematska«, ni »za ljude ubitačna i zamorna«: ona to može biti samo čovjeku, koji se još nije srcem predao Bogu. »Proselitima« i »neofitima«. Barem liturgija, koju je stvarala Crkva i koju ona prilagođuje, za svaku generaciju i narod, njihovim potrebama i naravima.

A samovoljno mijenjanje jedanput od Crkve, definitivno i auktoritativno (pa makar i za neko vrijeme), **odobrenih liturgijskih tekstova** zapravo je, ne samo neposluh i nediscipliniranost, nego i nešto, što je pomalo i svetogrđe — atentat na crkveno jedinstvo. Ako ćemo svi »ispravljati« Crkvu i svoju vlastitu verziju i ukus pretpostavljati službenom i normativnom tekstu, dok je on još na snazi, onda smo uništili jedinstvo bogoslužja. Ali i otvorili put najvećim zlorabama. Svaka skoro crkva i svaki svećenik imaju »svoj« obred — boljega dokaza za opravdanost »rubrika« ne može ni biti — a sada ćemo imati i svatko svoj misni tekst. Ni jedne se riječi ne bi,

po našem mišljenju, smjelo ni mijenjati ni dodavati u službenom liturgijskom tekstu — do eventualne službene revizije — a kamoli, kako svaki dan gledamo i slušamo po našim hrvatskim crkvama, mijenjati i »ispravljati« čitave formule i molitve, pa i riječi pretvorbe. A sve, da se vlastiti, »infalibilni«, ukus i shvaćanje — makar i samo jezično — preferiraju odredbi Crkve. Teško je reći, je li u tom više naivnosti ili sablažnjive preuzetosti. U duhu Crkve to svakako nije. A može nas odvesti i do, objektivnih, hereza i do invalidnosti sakramenata: osobito u ove dane teološkog neznanja i teološke revolucije. Bez pravila ne može biti liturgija: ni ova današnja. Ona, među ostalim, mora imponirati i vjernicima i inovjercima i svojom jedinstvenošću i jednostavnošću, u jednoj jedinstvenoj Crkvi. Barem u okviru odobrenih obreda, regionalnih ili nacionalnih.

Vrijedi to i za **liturgijsku odjeću**. Već i kod nas svećenici pričešćuju bez rokete, sa štolom preko civilnog odijela, mise bez kazule, sjedaju u ispovjedaonicu u košulji, propovijedaju u civilu. A kažu, da u inozemstvu (pa i mladomisnici po sjemeništima) i mise po sobama i u košulji (i usto po svojoj volji mijenjaju i stvari iz misnoga kanona: shvaćaju ga ne kao propisani, direktivni, obrazac, nego kao neku opću, fakultativnu, uputu). A jadni se vjerni svijet, i u njih i kod nas, iščuđava i sablažnjuje, pa i bježi od takvih ispovjednika i s takvih misa. Uzalud sveta Kongregacija obreda izdaje svoje normativne direktive i dekrete. Nitko je ne sluša. Svaki je mladomisnik i kapelan od nje pametniji i kompetentniji: bolje razumije duh vjere i duh liturgije.

I s **crkvenim je uređajem** tako. Mnogima je već i kod nas ideal gô oltar. Ne drže na njemu više ni križa, ni svijeća, ako je u pozadini još onaj stari. Nema na njemu ni stručka cvijeća. Kao da je profanacija, ako vjernici, i izvan mise, vide križ na svetom mjestu, na kojem se Krist mistično žrtvuje i prikazuje Ocu za naše spasenje i mir. Kao da je sramota i »sentimentalnost« staviti vazu s cvijećem u počast velikom Otajstvu ljubavi i božanskom Zaručniku duša. I Sinu Božjemu! A ako još ima na oltaru svijeća i cvijeća, svaki je dan režija drukčija i svaki dan u drugom stilu. Svijeće svaki dan na drugom mjestu i u drugom poređaju: koji put sve samo s jedne strane. I cvijeće isto tako. Kao da je sveti stô blagovalište ili izlog, na kojemu aranžer pokazuje svoju originalnost. Revolucionarnost epohe izlazi i na oltar. Ali očito na štetu ozbiljnosti svetoga mjesta i religioznog ugođaja.

Žrtvovan je mnogogdje, uz slike i kipove, pa i onaj Gospin, i **Put Križa**. I on im je suvišan; i on im je praznovjerje: progresističkim liturgistima. Ili su ga ukinuli, ili ga drže bez postaja. Moraju vjernici istom otići Biskupu, pa prosvjedovati, da im vrate tu dragu pobožnost u čast Muci i Ljubavi njihova Spasitelja.

Ukinuli su neki i **blagoslov kuća o Bogojavljenju**. Ne idu nikome sami u kuću. Idu samo k onima, koji ih pozovu. I ne primaju kod toga nikakva dara. Neka im donesu u župski ured, ako im žele nešto dati. Tobože, nikome se ne nameću: štiju svačiju slobodu savjesti. A sebe ne žele ponizivati. Ne treba im milostinje. Samo, mi ne vidimo, po čemu bi to bilo nametanje ili nasilje na savjestima. Dolazimo k onima, koje smatramo vjernicima i podanicima Crkve: kršteni su. Ako nas neće ili ne žele, uvijek nam to mogu kazati na vratima, i mi ćemo se vratiti: točno po uputi Gospodinovoj (Mt 10, 12—14). Ali ponudili smo im Njegov »mir«. I blago njima, ako ga prime! Blago i njihovoj djeci! Vidjet će barem svećenika. Čut će molitvu Crkve. Ostat će im nešto Božje u duši i u sjećanju za čitav život. A para nijesmo ni dosada, kod blagoslova, ni od koga tražili. Niti smo blagoslov vezali uz taksu. Dadnu li nam nešto, dragovoljno, daju Crkvi i svome svećeniku: dobivaju priliku, da barem u toj formi izvrše svoju dužnost prema službeniku Božjega oltara, kojemu su vjernici hranitelji (1 Kor 9, 13—14; 10, 18). A ako su praktični vjernici, to ih i veže s njihovim svećenikom, i njega s njima. Postaju zajednica i obitelj. Toliko se danas govori o tom zajedništvu. Treba biti dosljedan.

Nerazborito se i nametljivo forsira i **pričest na ruku**, a da nam još nitko nije iznio razloga, zašto bi takav način pričešćivanja bio bolji i decentniji od onoga »staroga«, tisuć-godišnjega, u usta i na jezik. Baš praktični pastoralni momenti i doveli su svojedobno do potiskivanja pričesti na ruku iz crkvene prakse. Zašto da ih danas ignoriramo samo za volju novosti i uz riziko, da vjernici mrmljaju i negoduju? A strancima nije valjda grijeh, ako se dok su kod nas, prilagode uzusu, koji je kod nas u običaju, a još do jučer bio je i kod njih. Ni **klečanje pri pričešćivanju** ne bi trebalo dokidati, gdje svijet to ne traži ili gdje to, u pojedinom slučaju, ne zahtijeva »multitudo communicantium«. Izraz je to strahopćitanja pred Gospodinom i pred Misterijem: manifestacija vjere. Na svaki način hitnja i nametanje nijesu ni u toj stvari pastoralno oportuni. A ni dosljedni. Ne možemo s jedne

strane vječno deklamirati o slobodi u Crkvi i grmjeti protiv »klerikalizma«, a vjernicima ograničavati slobodu i ondje, gdje im je Bog i Crkva ostavljaju. Nijesu naše osobne, svećeničke, simpatije i ukusi kanon za druge. Nijesu ni za »Božji narod«.

Ni latinski jezik ne možemo mi samo onako deposedirati i istisnuti iz liturgije. A ima ih, koji bi to htjeli. I među »liturgičarima« i izdavačima liturgijskih tekstova. I da hoćeš, danas kod nas ne možeš ni privatno, čitati latinske mise. Ni u edicijama liturgijskih komisija nema više latinskog teksta, iako je svojedobno izašla naredba Svete kongregacije obreda, da u svakoj liturgijskoj knjizi (misalu prvotno) moraju biti paralelno oba formulara: latinski i vernakularni. Ne možemo valjda i od stranaca tražiti, da misu govore na hrvatskom ili da sa sobom nose svoj misal i vode svoga ministranta! Ali, eto, kod nas već traže, da i svećenički brevijar (oficij) mole hrvatski. I kad ga privatno mole. Latinski treba jednostavno likvidirati. Neki me je dan posjetio profesor s jedne visoke rimske teološke škole. Da mi izađe u susret, počeo je govoriti latinski. A nije to bio govor, nego zamuckivanje: puno gramatičkih pogrešaka.

Kampanja protiv misnih stipendija

I kampanja protiv misnih stipendija, što je neki naši »novatori«, — razumije se, protiv volje najvećega dijela svećenstva — uporno vode, očito je, po našem mišljenju, neozbiljna, ako nije i zlonamjerna. A svakako je sa strane praktičnog pastorala štetna. Nema — to je i odviše jasno — ta stoljetna praksa Crkve nikakve veze sa »simonijom«: s »prodavanjem« svetinja. I svećenicima i puku je jasno, da je to samo jedan od načina, na koji vjernici materijalno pomažu svojim svećenicima, a sebi, odnosno svojim pokojnicima, osiguravaju poseban zagovor Crkve. Na posve lojalan način. Jednim dobrim dijelom u korist Crkve i njezinih materijalnih potreba. Nitko od vjernika nije prisiljen da uplaćuje misne stipendije svećeniku. Ni od koga se ne traži, nikomu se ne nalaže da ih plaća. Najjednostavniji je to i najspontaniji pa i najčasniji način, djelomične, sustentacije crkvenih službenika. A svećenik, gdje je takva praksa u običaju, neće nikada ostati barem bez elementarnih mogućnosti za egzistenciju; neće postati prosjakom. Potpuno je to u stilu Evanđelja i apo-

stolske predaje (Mat 10, 10; Luk 10, 9; 1 Kor 9, 11, 13; 10, 18; 1 Tim 5, 17—18). Zapravo je puno više u duhu kršćanstva nego svećenička »plaća« i, s tim u vezi, crkveni porez. Porez je uvijek odiozan — vidimo, koliko se protiv njega bune na Zapadu — a plaća i previše emancipira svećenika od njegove vjerničke općine i pokopava onaj obiteljski duh uzajamnosti i međusobne ovisnosti, koji mora vladati među sinovima Božjim. Grmimo protiv »juridičke« i »činovničke« Crkve, a u praksi bismo je htjeli učiniti baš takvom i birokratizirati je. Pogotovu, ako bi se to još povezalo s građanskim faktorima. Ovako smo neovisniji. A gladni nećemo biti, dokle god ljudi vjeruju i dolaze u Crkvu. Pokazalo je to i ratno i poratno vrijeme. Znamo, kakvi su bogalji bili za vrijeme rata — a u svakoj je devalvaciji tako — svi koji su živjeli od plaće — a nijesu se bavili trgovinom, korupcijom i krijumčarenjem. A svećenici su i tada živjeli dolično i pristojno. Narod ih je, vjernici su ih hranili. Većinom s puno velikodušnosti. Ni danas ne oskudijevamo. U nekim smo krajevima, prema drugome svijetu, pomalo »bogataši« (s autima), u drugima živimo skromnije, ali se malogdje patimo. A s malo solidarnosti i organizacijske okretnosti ne bismo se morali nigdje patiti: naša interna »samopomoć« i »međupomoć« garantirala bi nam uvijek pristojan »minimum existentiae«, i dok aktivno služimo, i pod starost kad odemo u mir. I u bolesti. Iskustva iz nekih dijeceza jasno to pokazuju. Indirektna sustentacija svećenika (prestacijama, pristojbama, darovima, uzajamnim pomaganjem) uvijek je, sa stanovišta pastoralnih i crkvenih interesa, bolja od direktne. Samo, dakako, ako se primjenjuje pastirski, a ne najamnički i »turpis lucri gratia« (1 Pt 5, 2; 1 Tim 3, 8; Tit 1, 7, 11). Ali to, znamo, nije više stvar struktura, nego stvar naše svećeničke svijesti i savjesti. Baš kao što je stvar svećeničke svijesti i svećeničke pobožnosti i svagdanja celebracija.

Oko svagdanje celebracije

Spomenuli smo već pretjerivanja s »koncelebracijom« i s jednostranim forsiranjem mise »cum populo«. Nije to forsiranje uvijek ni nevino ni dobro namjerno. Koji put je tendenciozno. Kombinira se s harangom protiv misnih stipendija, a s ciljem, da se svećenici odbiju od pobožnog crkvenog obi-

čaja, da svaki dan govore sv. misu. Treba svećenicima sugerirati, da je misa isključivo sastanak vjerničke zajednice, pa će je oni, radnim danom i preko tjedna ispuštati: jednostavno, jer »nema nikoga u crkvi«. A ukinu li se misni stipendiji i osigura li se svećeniku plaća s druge strane, neće oni biti u kušnji, da je redovito govore zbog intencije, pa će toga praznovjerja i »svete alkemije« nestati, a svećenik će biti »slobodan«; neće više biti obvezan da radi svagdanje mise čuva župu i rezidenciju. A para će opet imati. Na Zapadu su modernisti već u nekim krajevima uspjeli da populariziraju takvu praksu: mnogi mladi svećenici više ne mise, kad nijesu vezani na vjerničku općinu, a za koncelebraciju »nemaju prilike«. Na putovanjima nikada, osim možda, nedjeljom: da udovolje crkvenom zakonu, »dok je on još na snazi«. A i kod nas ima svećenika koji tako rade. Bilo je, čujemo, i takvih koji bi kad bi nanovo došli na župu, odmah prve nedjelje, objavili vjernicima s oltara: »Odsele ćete se pričješćivati na ruku. A misa će biti samo nedjeljom!« Međutim, to je grubo izvrćanje namjera Crkve s liturgijskom reformom i direktan atak i na svećeničku i na vjerničku pobožnost prema Presvetoj Euharistiji. Crkva želi, da se vjernicima omogući prisustvovanje sv. misi svaki dan — čitava organizacija nove liturgijske godine to pretpostavlja — a svećenike i izrijeком potiče na svagdanju celebraciju. I kada nema više vjernika u crkvi, treba svećenik svaki dan misiti za one koji dođu možda i iznimno, možda i slučajno. A svećenik treba da i onda, kada nema mogućnosti za komunitarnu misu i kada ne može ili ne želi da koncelebrira, stane, svakodneвно, pod Križ i da, ispred Crkve, prinese Bogu Kristovu i svoju žrtvu Otkupljenja. Koncilski dekret o Svećeničkoj službi, »Presbyterorum Ordinis«, izrijeком to naglašuje: »Ideo enixe commendatur eius **celebratio cotidiana**, quae quidem etiam si praesentia fidelium haberi non possit, actus est Christi et Ecclesiae« (n. 13). Protivna praksa i plediranje za nju uvijek je protucrkvena i protupastoralna. Misa je najveće blago i najuzvišenija molitva i svećenika i vjernika. Ispuštati je pod kojom bilo izlikom na štetu je i svećenikovoј duši i duhovnom dobru Crkve. Umanjuje i slavu Božju i duh nadnaravne ljubavi prema Bogu i Kristu. Svaki nam dan, — u ovim vremenima otpada i krize treba »kruna jakih« (Zah 9, 17); svaki nam dan treba euharistijski poljubac Gospodinov.

Svećenici u civilnim službama

Za nas je bilo veliko iznenađenje, kad smo prvi put čuli, da se i među našim hrvatskim svećenstvom čuju pogdjegdje zahtjevi, da im se, paralelno sa radom u duhovnoj pastvi, omogući studij svjetovnih disciplina (na sveučilištu), kako bi mogli, uz svećeničku službu, vršiti još jednu, civilnu, profesiju, pa od nje eventualno i živjeti. A svakako tako nam kažu — uživati veći ugled i imati više utjecaja u društvu, pa tako bolje djelovati i na svijet, i na ljude, oko sebe. Pomalo paradoksalno. Toliko se tužimo na manjak svećenika i na brojne praznine u duhovnoj pastvi, pa i na pastoralnu preopterećenost, a sada da i ono malo svećenika, što ih ima, odvlačimo od pastve i sa župa, i da ih laiciziramo. Direktno nam je to izgledalo protiv interesa Crkve i protiv ideala svećeničke duhovnosti i spiritualnosti. Mjesto da se što više molimo, mjesto da što više čitamo teološku i pastoralnu literaturu, mjesto da što više ispovijedamo, pohađamo bolesnike, katehiziramo i odgajamo omladinu, pastoralno obrađujemo obitelji, mi bismo sada imali graditi kuće, uvoditi elektriku, projektirati vodovode, popravljati satove, frižidere, radio-aparate, predavati negdje na školi profane discipline, biti »psiholozi« i stručnjaci za psihoanalizu i biologiju, postati profesionalni, socijalni ili politički radnici. Nema, izgledalo nam je, ništa, što bi više odudaralo od Apostolova napatka: »Nemo militans Deo, implicat se negotiis saecularibus!« (2 Tim 2, 4), ali i od apostolske prakse: »Nije pravo, da mi ostavljamo riječ Božju, pa da služimo oko stolova. — Mi ćemo ostali pri molitvi i službi riječi!« (Dj 6, 24), pa i od prosvjeda Gospodinova: »Čovječe, tko je mene postavio sucem ili djeliteljem među vama?« (Lk 12, 14) i od onoga njegova apostolskog pravila: »Pusti, neka mrtvi ukapaju mrtve svoje, a ti idi, te navješćuj kraljevstvo Božje!« (Lk 9, 60). S pastoralnog staništa izgledalo je to kao pravi »salto mortale«: postupak direktno antipastoralan. Začudili smo se: odmah smo odlučili, da ćemo na tu besmislicu reagirati pred crkvenom javnošću. Tek kasnije smo sve razumjeli. To je također jedan od modernističkih importa sa Zapada: korak k bitnom prestrukturiranju Crkve u jednu svjetovnu i hijerarhijsku instituciju, gdje duhovna pastva dolazi u drugi red, a uprava crkvene zajednice prelazi sve više u ruke vjerničke općine: svećenik je samo jedan od njezinih ravnopravnih članova, a svećeničku se službu — uglavnom predsjedanje vjerničkoj zajednici i

njezinim bogoslužnim sastancima; za druge će se pastoralne službe brinuti svjetovnjaci — voditi iz svoje kuće i uporedo sa svojom drugom »profesijom«: pomalo kao amater, a pomalo kao honorarac; svejedno, bio oženjen ili neoženjen. Sjećamo se svi, kako su u Zadar tamošnji »novatori«, pred dvije godine, doveli modernističkog profesora s rimske Gregorijane — a danas već mladoženju i eksvećenika i eksredovnika, Emila Pin-a, koji nam je tu novu teoriju o svećeništvu na široko obrazložio, a za koju su se onda njegovi sumišljenici kod nas toliko zagrijali i postali joj vatreni, i teoretski i praktični, propagatori među našim mlađim svećenstvom, pa i na prošlom Teološko-pastoralnom tečaju u Zagrebu. Samo to je, dakako, smrt sakramentalnog i staleškog svećeništva i svakoga evanđeoskog ikatoličkog koncepta Crkve. Moramo s tim biti na čistu i to radikalno otkloniti. Pustiti svećenike u laičke službe znači baciti ih u neposrednu pogibao apostazije. Primjeri uče: i u inozemstvu, a u posljednje vrijeme i kod nas. Nama ne treba tih »part-time« svećenika. Nama treba svećenika, koji će čitavu svoju djelatnost i vrijeme posvetiti samo Bogu, Crkvi i dušama. Svećenika molitelja i apostola. I specijaliziranih, dakako, ali specijaliziranih samo za razne grane duhovne pastve: u užem i širem smislu. Svi oni moraju ostati u prvom redu svećenici i Bogu posvećene osobe. Posvjetovnjačenje svećenika nije nikada Crkvi donijelo blagoslova. Nije to više ni pastoralna fantastika; to je dogmatička i ekleziološka zabluda.

Male vjerničke zajednice

Samo drugi vid te iste zablude i toga modernističkog importa jest i ideja ovogodišnjega »Teološko-pastoralnog tjedna« u Zagrebu o novome tipu pastoralne organizacije na terenu, gdje bi se vjersko-crkveni život odvijao ne više u većim, lokalnim zajednicama, župama, nego prvotno u nekim intimnim, od nekoliko desetaka vjernika, srodnih po mentalitetu, kulturi i duhovnoj formaciji i afinitetu, a svaka bi od njih imala »svoga svećenika«: čovjeka između sebe, koji bi — izrijeком to ističu — mogao biti i oženjen i, razumije se, bavio se i nekim svjetovnim poslom i od njega živio. U Zadru su pokušali i da to realiziraju. Mjesto mjesne (župske) vjerske zajednice organiziraju kućne. A svaka je samostalna, zatvara se u sebe i drži svoje odvojene liturgijske sastanke. I sluša

svoga »proroka« i »karizmatičara«. A mi smo možda i preblagi, kad takve postupke svrstavamo u rubriku »pastoralne fantastike«. U stvari je to početak raspadanja Crkve u sekte i faktučna, virtualna likvidacija njezina hijerarhijskog uređenja. Konac katoličke Crkve u njezinu tradicionalnom obliku. I prekid ne samo sa sadašnjim ustrojstvom Crkve, nego i s onim starokršćanskim. Apostolska Crkva slavila je, sigurno, svoje euharistijske slave na raznim mjestima, pa i »po kućama«, »circa domos« (Dj 2, 46), ona je poznavala i »kućne crkve« (Rim 16, 5; Kor 16, 19; Kol 4, 15; Filem 2), — sastajališta vjernika iz bliže okoline, — ali uvijek je njezina službena organizacija bila lokalna, mjesna: svi su se vjernici u gradu smatrali jednom kršćanskom općinom i imali zajedničkoga biskupa i zajedničke svećenike. I u velikim gradovima, kao što su bili Antiohija i Efez (Dj 11, 13, 26, 1; 14, 22, 26; 16, 5; 20, 17). Koji god Apostol piše nekoj Crkvi, uvijek je imenuje po gradu ili mjestu, u kojemu se ona nalazi, uvijek govori o njezinim zajedničkim starješinama (Heb 13, 17; Rim 1, 6; 1 Kor 1, 2; 2 Kor 1, 1; Ef 1, 1; Fil 1, 1; Kol 1, 1, 2; 4, 16; 1 Sol 1, 1; 2 Sol 1, 1; 1 Pt 5, 1, 13; 2 Iv 1; 3 Iv 9; Otk 1, 4). Pavao naređuje Titu, da postavi po gradovima biskupe i prezbitere (Tit 1, 5—9). I prva Crkva u Jeruzalemu očito je velika i jedinstvena: obuhvaća čitav, veliki, grad (Dj 2, 41—47; 4, 23—37; 5, 11—16).

I danas, očito, mora tako biti, ako Crkva hoće da ostane kompaktna pred Bogom. Ne smije se organizirati po staležima, skupinama, inteligenciji. Svi oni, koji vjeruju, skupljaju se jednakopravno oko velikog zajedničkog stola Gospodinova, u bogomolji, koja je otvorena svima, oko svećenika, koji im je svima zajednički pastir, po odredbi zakonitih nosilaca hijerarhijskog auktoriteta. Atomizaciji i separatizmu vjerskog života u Božjoj Crkvi nema mjesta. Mogu se, to se zna, manje skupine vjernika i privatno, posebno okupljati, bilo na molitvu, bilo na razgovor, dogovor, apostolsku aktivnost, ali svećenik im i crkva moraju biti, svima zajednički. I sve to mora biti usklađeno i harmonizirano, pod vodstvom i nadzorom biskupa. Ne moraju te male skupine — a praktično i ne mogu svaka imati svoga svećenika — mogu ih voditi i prosvijetljeni i apostolski odgojeni laici. Dovoljno je da svećenik dolazi među njih i da s njima kontaktira. A pogotovu ne moraju imati »svoga svećenika«, koji ne bi bio za to kvalificiran i školovan i ne bi živio u celibatu. Ali to se, čini se, i hoće. I to bi, modernistima, imao biti jedan od razloga, da se

principijelno dokine svećenički celibat — »fakultativni« celibat nije nikakav celibat; ni laici se ne moraju ženiti — a onda, dalje, i da »svećenik« postane samo obični član zajednice, s »posebnom službom«, za koju ga delegira zajednica. U narod bi se, u puk, u laike, vratila vlast u Crkvi. A, paralelno s tim, ušli bi iz svijeta u Crkvu i u crkveno-vjerski život anarhija i subjektivizam. Bila bi masa tih »svećenika« i »starješina«, od kojih bi svaki vukao na svoju stranu i drugo propovijedao i učio. Od toliko naglašavane ljubavi i solidarnosti u Crkvi ne bi ostalo ništa. Bila bi to nova »gnoza«.

Problem gradske i seoske pastve — Male župe

Neprestano se i kod nas traži — i u očito dobronamjernim, pa i kompetentnim, crkvenim krugovima — da se u današnjoj, relativnoj oskudici klera, male seoske župe ostave bez stalnoga svećenika i da ih se pastorira ekskurentno. Svećenici se okupljaju prvotno u gradove, sa što više malih, a ponekima i staleških župa, ili u ekipne svećeničke postaje (garniture), sa svećenicima specijalistima i podjelom pastoralnih funkcija. Malo tko prije ozbiljno analizira i pomisli na posljedice. Nije to tako jednostavna stvar: oduzeti župnika izoliranoj seoskoj župi. Ne mislimo na to, da su vjernici na takvim župama obično najbolji vjernici i da su to enklave, gdje su nam vjera i praktično kršćanstvo još jedino, na kolektivan način, živi i sačuvani i gdje ih takvima još uvijek možemo najlakše i održati. A nećemo ih ni tu održati, oduzmemo li im svećenika. Ne mislimo na to, da su ti ljudi zapravo još uvijek u većoj duhovnoj potrebi od onih gradskih. Njima, možda, valja do susjedne župe pješačiti sat, i dva, a u gradu zapravo nikome nije daleko do crkve. Svaki dan, svi idu tramvajem ili autobusom, na trg, na posao, u kino — i na daleke relacije — mogu, ako hoće, na isti način, i u crkvu; barem nedjeljom i blagdanom. Ali toliki za to ne mare: ni kad im je crkva pred nosom; ni kada stanuju u gradskom centru. Sigurno, gradska duhovna pastva mora i s takvima računati: ona mora sve učiniti, da i te slabe i nemarne u vjeri predobije i da im se približi. Ali zar to mora biti baš u formi župe, s posebnim svećenikom? Zar se to ne može učiniti i preko filijalnih kapela, u sestarskim samostanima, ili u dvoranama, kamo bi svećenik nedjeljom i blagdanom dolazio? Na svaki način previše je to ozbiljan problem, da bismo ga

smjeli lomiti preko koljena. A ako treba, po gradovima, da idemo i za onima s trgova i između ograda (Lk 14, 23) i da se i njima približimo, kad oni neće k nama, ima za to i mnogo realnijih metoda: mogu to raditi i svjetovnjački apostoli i revnitelji; i bez svetoga reda na sebi.

Ankete

I ankete se, među svećenicima i vjernicima, po našem mišljenju, strahovito i precjenjuju i zlorabe. Ako igdje, na terenu vjere i crkvenog života, kako ga shvaća kršćanstvo, nijesu one na mjestu. Ako su predimenzionirane i »plebiscitarne«, više škode nego koriste. U Crkvi slazi Istina odozgor: demagogiji i odglasavanju u njoj nema mjesta. Svećenike i vjernike treba saslušati i konzultirati, ali oni ne odlučuju. Zamislimo samo, kakve bi nam biskupe i župnike izbacivali »izbori«, stranke, kortešacije u krilu Crkve!

Prodor revolucije i kontestacije u kler

Ovaj članak smo naslovili: »Pastoralna fantastika«. Ali iz onoga, što smo napisali, kao da bi mu bolje pristajao napis: Bakcili kontestacije u Crkvi. Ima ih osim pobrojanih stvari mnogo, pa i u kleru.

Sav je danas svijet u stanju permanentne revolucije. Ne priznaje se auktoritet. Štošta se osporava, kritizira, niječe, ruši. Pa to prelazi i u Crkvu. Postalo je to i u njoj moda, dobivši svoju specifičnu formu i ime: »kontestacija«, »kontestatori«. Ne ostavljaju formalno Crkve, barem većinom. Ne istupaju iz nje. Ali je i ne respektiraju i ne slušaju. Traže u njoj punu slobodu za sva mišljenja i za sve inicijative i najdestruktivnije. Osporavaju njezine auktoritete. Nameću joj svoje ideje i »reforme« odozdo. Pretvaraju je u demokratsku i parlamentarnu Crkvu jednakopravnih i besklasnih. I među svećenicima ima toga. Ni oni neće da budu »podložnici«. Ni svome biskupu. Šalju mu proteste. Daju mu otkaze na službi. Usmene i pismene, ultimativne. Vraćaju mu dekrete. Krivo im je, što ih, sve za sve ne pita. Hoće da i oni, direktno, suodlučuju u upravi dijeceze. Po sistemu većine. Ignoriraju

biskupove želje, odluke, naredbe. Ne odgovaraju mu na upite. Bacaju »ad acta« biskupove okružnice i ne čitaju ih. Putuju, kamo hoće — i u inozemstvo — a da ni od koga nijesu dobili privole. Uvode novu pastoralnu i liturgijsku praksu na župi i bez biskupova znanja. Javno, pa i preko novina, polemiziraju sa svojim biskupom, kritiziraju ga, pozivaju ga na račun, dijele mu lekcije, ismijavaju ga. Uzalud biskup urgira, da nose barem kolar. Demonstrativno ga ne nose: ni kad dolaze u kuriju. Koji put upravo »uz inat«. Da i ne govorimo o upravo skandaloznim, svagdanjim, »preslušavanjima« biskupa pred raznim novinarskim dikasterijima. Da pravo kažemo, nama je samo neshvatljivo, kako biskupi »a limine« ne odbiju »interview«-e u ovom stilu i s ovakovim tendencijama. Eto, vladamo se kao da u Crkvi više nema ni kanonske subordina-cije ni zakona. Neki su, dapače, i kod nas, otišli tako daleko, da »nemir« i »uznemirenost« u Crkvi proglašuju djelom Duha Svetoga, svejedno, što se i apostoli (1 Tim 2, 2) i Crkva uvijek mole za red i za mir u ljudskom, a pogotovo u Božjem dru-štvu: »ut et mundi cursus pacifice nobis tuo ordine dirigatur, et Ecclesia tua tranquilla devotione laetetur«. Uvodimo i u Crkvu revoluciju. A ne vidimo, da joj tim oduzi-mamo ono najviše, što ju je uvijek izdizalo nad svijet: duh podložnosti Bogu i jedinstvo misli i akcije. U nju tako uvo-zimo »trojanskoga konja«, iz kojega će izići njezini rušitelji, da je iznutra miniraju. Mjesto da iz nadnaravnih pobuda štujemo svoje crkvene starješine i njihovu apostolsku misiju i sve diskutabilne stvari prepustimo njihovoj odgovornosti pred Bogom i pred Apostolskom Stolicom. Ne znamo bi li Apostol pohvalio takvo naše držanje, ili bi i nama rekao, kao ono jednom nesložnim Korinćanima: »Quid dicam vobis? Laudo vos? In hoc non laudo!« (1 Kor 11, 22). I ostao uz svoj savjet i opomenu iz poslanice Hebrejima: »Obedite praeposi-tis vestris, et subiacete eis! Ipsi enim pervigilant quasi ratio-nem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, et non gementes: hoc enim non expedit vobis!« (Heb 13, 17).

Ništa manje ne odgovara duhu Crkve od tendencija k anarhiji i bezvlađu. I ništa joj više ne škodi. »Svako će kra-ljevstvo, koje se u sebi razdijeli, opustjeti, i kuća će na kuću pasti!« (Lk 11, 17). Oni, koji žele biti Božji, neće nikada biti buntovnici u Crkvi, ni opozicionari njezinoj hijerarhiji, a po-gotovo Svetoj Stolici.

Mi smo ipak skloniji misliti, da većini tih bijeda u našem crkvenom životu, o kojima smo ovdje govorili nije korijen u zloj volji, nego više u načelnoj dezorijentaciji i pastoralnoj »fantastici«. Zlorabe našu neinformiranost. Ubacuju to među nas oni, koji nijesu uvijek dobre volje. A fantastiku valja liječiti trijeznom, realističkom, analizom pojava i — kad se radi o stvarima vjere — prije svega, zagledanjem u duh Evanđelja i tisućljetnu tradiciju i prosvijetljenu mudrost Crkve. Učinimo to! Neka tome i ovaj članak bude, makar i skroman, prilog!

I molimo se! Neka nas Duh Sveti sve pouči i prosvijetli! I neka nas nauči svojim putovima (Ps 24, 4)!

I.

O NAŠIM LITURGIJSKIM PRIJEVODIMA

U posljednjem broju obavijesti sv. Kongregacije bogoslužja (Notitiae 65, kolovoz-rujan 1971. str. 256) sa zadovoljstvom vidimo da Rim naših prijevoda nije konačan ni definitivno odobrio, već je to učinio samo privremeno, »ad interim«. Kongregacija, naime, katkada prijevode odobrava riječju »Confirmatur«, a gdje kod samo »Confirmatur ad interim«. Tako je npr. za prijevode istoga teksta Anglija, Portugal, Slovenija, dobila odobrenje riječju »Confirmatur«, dok je »Jugoslaviji« odobren samo »ad interim.« Nama je, svećenicima, to drago, budući da vidimo kako nismo imali posve krivo što smo se usudili raznim »pamfletima« prigovoriti ljudima koji se zavijaju u svoj nimbus nepogrešivosti.

Imamo, dakle, vremena za staloženo dotjerivanje. Moramo biti strpljivi! Često nam je uz oltar i mučno čitati goropadne riječi o kojima sam pisao u »Sl. Božjoj« o. g. br. 3. str. 135—145. Tekstovi su, hvala Bogu, samo privremeni! Šteta što prevodilačka ekipa nije našla za vrijedno da u posljednjem svesku Lekcionara uzme u obzir ikoju bilješku, već hrabro nastavlja svojim krutim postupkom. To zabrinjava, pa bih se osvrnuo još na neke pojedinosti, kako su oni to i zaželjeli, »konkretnije«.

U pitanju je zapravo čast i poštenje Kršč. sadašnjosti, ključnih osoba koje snose odgovornost za njezino pisanje. Tu, naravno, ne dolazi u pitanje poštenje u cijelosti. Dobar je, uostalom, samo Bog (Mk 10,18). Želim, naprotiv, na njihov račun uputiti primjedbe kakve i oni za okruglim stolom i u